

Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Хізаўская сярэдняя школа Кармянскага раёна
імя А.С.Хадановіча»

Рэспубліканскі турнір знаўцаў «Пазнай свой край»

На скрыжаванні мінулага і сучаснасці

Выканаў: вучань 11 класа Жукаў Павел

Агр. Хізаў

Прадмова

У даведніку прадстаўлены экскурсійныя аб'екты Кармянскага раёна Гомельскай вобласці, што вызначаюць яго гістарычныя, культурныя і прыродныя асаблівасці.

Гісторыя і культура нашай Радзімы складалася стагоддзямі, іх ствараў народ. Гэта можна прасачыць не толькі ў вялікіх гарадах, якія валодаюць вядомымі славутасцямі. Практычна кожны сельскі населены пункт мае сваю самабытнасць і захоўвае ў сабе культуру беларускага народа. Захоўвае гэта і наша малая Радзіма.

Цікавасць да гісторыі і геаграфіі роднага краю можа дапамагчы абудзіць у розумах і сэрцах пачуцці сапраўднага грамадзяніна, які ўмее шанаваць мінулае, жадае ўдзельнічаць у стварэнні сённяшняга і ўсведамляе сваю адказнасць за будучае сваёй краіны.

Даведнік арганізатарам турысцка-экскурсійнай дзейнасці, а таксама ўсім, хто цікавіцца гісторыяй і культурай рэгіёнаў Беларусі.

У даведніку выкарыстоўваюцца скарачэнні: агр.-аграгарадок, в.-вёска, г.п. –гарадскі пасёлак.

Шчыра запрашаем усіх у наша падарожжа!

Кароткая інфармацыя аб рэгіёне

Кармянскі раён, чыя плошча складае 949,15 км², размешчаны на паўночным усходзе Гомельскай вобласці. Ён мяжуе з Чачэрскім, Рагачоўскім, Слаўгарадскім і Краснасельскім раёнамі.

Для гэтага рэгіёну характэрны раўнінны рэльеф. 37% яго тэрыторыі пакрытыя лесам. Самымі буйнымі воднымі артэрыямі з'яўляюцца Сож, а таксама Кармянка, Добрыч і Горна. Налічваецца некалькі дзясяткаў старых азёр. У савецкія часы тут было збудавана 12 штучных вадаёмаў.

Адміністрацыйным цэнтрам з'яўляецца г.п. Карма. Тэрыторыя раёна дзеліцца на 8 сельскіх саветаў. Па стане на 2020 год тут пражывала 14,1 тыс. чалавек. Колькасць насельніцтва істотна скарацілася пасля аварыі на ЧАЭС у выніку адсялення з забруджаных тэрыторый.

Кармянскі раён не можа пахваліцца вялікай колькасцю славутасцяў. Аднак дзякуючы добра захаванай прыроднай спадчыне тут ёсць усе ўмовы для развіцця экалагічнага турызму.

Гісторыя

Знаходкі, зробленыя паблізу в. Струмень, уключаючы каменны нож, дазваляюць сцвярджаць, што ўжо за 17 тыс. гадоў да нашай эры людзі засялілі тэрыторыю сучаснага Кармянскага раёна. Пасля таго, як ледавік адступіў, на гэтых землях паўстала так званая грэнская археалагічная культура, якая атрымала сваю назву ад урочышча, размешчанага на тэрыторыі Кармянскага раёна.

У сярэднія вякі Кармяншчына ўваходзіла ў сферу ўплыву Кіеўскай Русі. Аднак у XIV стагоддзі яна была далучана да ВКЛ. Першае згадванне раённага цэнтра, які на той момант быў проста вёскай, адносіцца да 1565 года. Тады ж пачалася доўгая чарада памежных войнаў паміж ВКЛ і Маскоўскай дзяржавай, якія на цэлае стагоддзе вызначылі лёс Кармяншчыны.

У выніку першага падзелу Рэчы Паспалітай, які адбыўся ў 1772 годзе, яна ўвайшла ў склад Расійскай імперыі. Развіццё атрымалі перапрацоўка сельскагаспадарчай прадукцыі і нарыхтоўка драўніны.

Першая Сусветная вайна толькі ўскосна закранула Кармяншчыну. У 1917 годзе тут усталявалася савецкая ўлада. Кармянскі раён быў утвораны ў 1924 годзе. 14 гадоў праз ён

быў уключаны ў склад Гомельскай вобласці. Тады ж Корму атрымала статус гарадскога пасёлка. У жніўні 1941 года раён быў акупаваны фашысцкімі войскамі. Амаль тры гады яму давялося чакаць вызвалення.

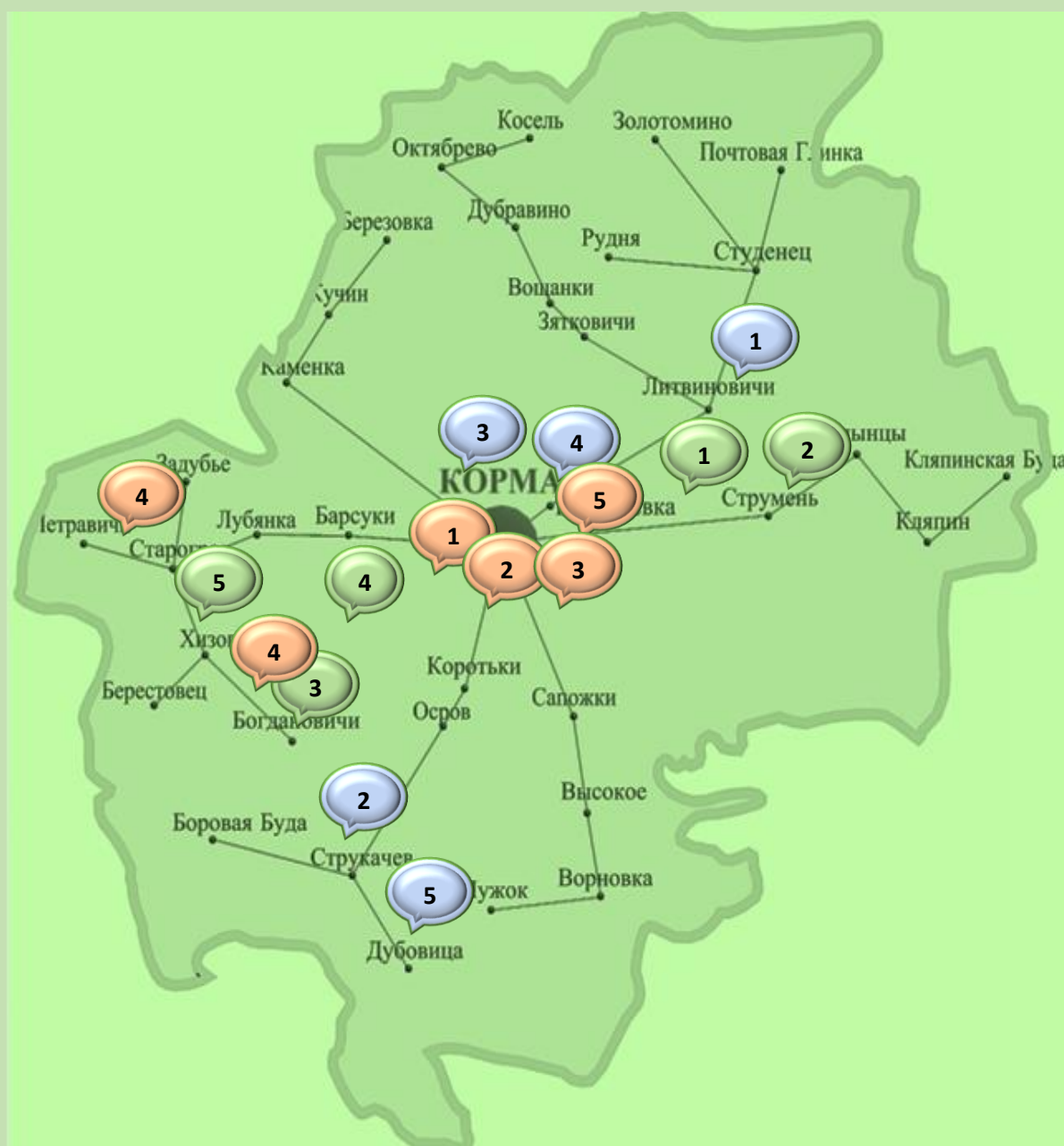
Пасляваенная гісторыя адзначылася ліквідацыяй Кармянскага раёна, якая адбылася ў 1962 годзе. Яго тэрыторыя была далучана да Рагачоўскага, а потым да Чачэрскага раёна. Толькі праз чатыры гады было прынята рашэнне аднавіць Кармянскі раён.

Аварыя на Чарнобыльскай АЭС, якая адбылася ў 1986 годзе, прывяла да таго, што 29 населеных пунктаў былі адселеныя, а пасля ліквідавання. 16,8 тыс. га сельскагаспадарчых угоддзяў прыйшлося вывесці з абароту.

У 2000 годзе быў зацверджаны герб Кармы. Пры яго стварэнні за аснову быў узяты герб памешчыка Міхаіла Быкоўскага, які валодаў гэтым мястэчкам і многае зрабіў для яго развіцця. У прыватнасці, менавіта Міхаіл Быкоўскі заснаваў царкву Св. Мікалая, якая стала адным з сімвалаў гэтага населенага пункта.

Рэгіён мае перспектывы для развіцця экалагічнага турызму.

Карта-схема туристических адметнастей Кармянскага раёна

Гістарычныя адметнасці Кармянскага раёна:

1	Сядзіба Дорыя-Дзерналовічаў "Стэфанава-Сарск"
2	Руіны Свята-Мікалаеўскай царквы
3	Помнік адселеным вёскам
4	Курганны могільнік
5	Воінскае пахаванне на плошчы Свабоды ў г.п. Карма

Культурная спадчына Кармянскага раёна

1	Музей Панцеляймона Лепашынскага
2	Музей лёну
3	Фестываль "Льняная карусель"
4	Храм Свяціцеля Мікалая Цудатворца ў Карме
5	Музей "Хата з матчынай душой"

Прыродныя адметнасці Кармянскага раёна

1	Рака Сож
2	Біялагічны заказнік мясцовага значэння "Струменскі"
3	Крыніца вёскі Багданавічы
4	Крыніца паміж вёскамі Кароцькі і Навасёлкі
5	Куток беларускага лесу

Сядзіба Дорыя-Дзерналовічаў "Стэфанава-Сарск"

Галоўным упрыгожваннем раённага цэнтра з'яўляецца сядзіба Дорыя-Дзерналовічаў "Стэфанава-Сарск", а дакладней, тое, што ад яе засталася. Да гэтага часу можна ўбачыць парк і гаспадарчыя пабудовы, уключаючы будынак былога крухмальнага завода, пераабсталяванага ў бровар. Сядзібны дом, пабудаваны на мяжы XIX і XX стагоддзяў у стылі класіцызму, нядрэнна захаваўся дзякуючы таму, што ў яго сценах размяшчаўся дзіцячы дом, а потым – школа. Сёння гэты будынак выкарыстоўваецца як склад.

Частка тэрыторыі цяперашняга гарадскога пасёлка Карма да рэвалюцыі 1917 года належала дваранскаму роду Дорыя-Дзерналовічаў. Яго прадстаўнікі пабудавалі на Кармянскіх землях тры фальваркі. Адзін з іх, Сядзібна-паркавы комплекс "Стэфанава-Сарск", часткова захаваўся на ўскраіне Кармы.

У склад комплексу ўваходзілі двухпавярховы сядзібны дом, крухмальны завод, млын, гаспадарчыя пабудовы, парк. Да 1917 года фальварак паспяхова развіваўся. Для памолу мукі ўладальнік сядзібы набыў нафтавы рухавік, закупіў абсталяванне для крухмальнага завода, які ў 1912-1914 гадах быў пераабсталяваны ў спіртзавод і прапрацаваў на дарэвалюцыйным абсталяванні аж да 1996 года.

Пасля Другой сусветнай вайны сядзіба выкарыстоўвалася як дзіцячы дом, крыху пазней там размясцілася сярэдняя школа. Тое, што комплекс не стаяў пустым, дапамагло захаваць яго ў некалькі лепшым стане, чым большасць сядзіб на беларускіх землях.

Фота 1. Сядзіба Дорыя-Дзерналовічаў "Стэфанава- Сарск"

2

Руіны Свята-Мікалаеўскай царквы

Царкве Святога Мікалая пашанцавала значна менш. Ад некалі велічнага храма, які быў узведзены ў 1830-я гады, засталіся толькі разваліны (іх можна ўбачыць на ўзвышшы, размешчаным блізу маста). На жаль, гэтыя маляўнічыя руіны не дазваляюць атрымаць уяўленне аб тым, як выглядала царква Св. Мікалая да таго, як яна была зачынена і пачала разбурацца. Аднак аматарам рамантыкі яны дакладна прыйдуцца па душы.

Будаўніцтва ўніяцкай царквы ў мястэчку Карма было пачата на грошы дваранскай сям'і Быкоўскіх у 1832 годзе. З уніі царква перададзена пад праваслаўнае ведамства ў 1836 годзе. Пагорак, на якім узвышалася царква, быў насыпаны штучна.

Храм быў пабудаваны ў стылі класіцызму, меў дзве драўляныя званіцы. У сапраўдны момант найбольш пэўным абліччам будынка Свята-Мікалаеўскай царквы з'яўляецца праект рэканструкцыі храма, выкананы ў 1991 годзе архітэктарам А. Бандарэнка.

Паслярэвалюцыйная гісторыя храма адноўлена па сведчаннях мясцовых старажылаў. З храма быў зняты звон, а само памяшканне царквы пераўтворана ў склад. У даваеннае дзесяцігоддзе ў будынку царквы размясціўся Дом культуры.

У канцы 1940 - х гадоў культавы будынак быў пераабсталяваны пад пякарню: 4 аконныя праёмы былі замураваны, да бакавых сцена дабудаваныя аднапавярховыя цагляныя прыбудовы.

У пачатку 1960-х гадоў у хлебапякарні адбыўся пажар. Пасля пажару будынак так і не быў адноўлены.

Свята-Мікалаеўская царква ўнесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь у 2001 годзе. На сённяшні дзень будынак (руіны) царквы з'яўляецца самай старадаўняй архітэктурнай пабудовай у Карме.

Фота 2. Руіны Свята-Мікалаеўскай царквы

Маўклівыя сведкі гісторыі

Людзі засялялі нашу тэрыторыю з даўніх часоў. Аб дзейнасці чалавека ў гэтых мясцінах у глыбокай старажытнасці сведчыць курганны могільнік. За 2 км на ўсход ад вёскі, за 1 км на захад ад вёскі Тарахаўка 18 насыпаў вышыняй 1,5 -2 м, дыяметрам 10-15 м. Адкрыў і даследаваў у 1890 г. В.К. Чарапанаў, які ракапаў і курган. Пахавальны абрад – трупапалажэнне ў яме, галавой на ўсход. Знойдзены шклянныя пацеркі. Бізліпсападобныя і гронкападобныя падвескі, прасліцы. Помнік даследавалі ў 1961 г. В.І. Сядоў, у 1976 г. В.І. Шадыра. Датуюецца II ст., належаў радзімічам [3,стар.34].

Фота 3. Курганны могільнік

Помнік адселеным вёскам

Помнік адселеным вёскам. Размешчаны ў г.п. Карма, на вуліцы Абатурава. Уяўляе сабой комплекс з 8 гарызантальных стэл з белага каменя, на 6 з якіх, размешчаных па цэнтры, нанесены назвы сельскіх Саветаў Кармянскага раёна, найбольш пацярпелых у выніку аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Дзве бакавыя стэлы размешчаны перпендыкулярна

цэнтральным і таксама маюць надпісы: левая - "у памяць аб адселеных вёсках", правая - " Чарнобыль-наш боль».

Аварыя на Чарнобыльскай АЭС страшным ударам абрынулася і на Кармянскі раён. У 1990-1996 гг. адбываўся масавы адток жыхароў рэгіёну, было цалкам ліквідавана 29 вёсак.

У Карме той цяжкі перыяд увекавечаны помнікам адселеным вёскам-адным з некалькіх манументаў такога тыпу ў Беларусі. Многія населеныя пункты ў Кармянскім раёне былі пахаваныя. Аднак да гэтага часу тут застаецца некалькі вёсак-прывідаў з часткова захаванымі пабудовамі, што нагадвае сучасны ўкраінскі горад Прыпяць.

Фота 4. Помнік адселеным вёскам

5

Воінскае пахаванне на плошчы Свабоды ў г.п. Карма

Тут пахавана 102 савецкія салдаты, якія загінулі ў баях за вызваленне Кармянскага раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У 1967 годзе на брацкай магіле ўсталяваны помнік-скульптура воіна, па абодва бакі ад якой знаходзяцца мемарыяльныя пліты.

У 2008 годзе ў скверы была пахавана урна з прахам ураджэнца Кармяншчыны, героя Савецкага Саюза А.А.Філімонава. У 2009 годзе ў скверы была ўсталявана Алея славы, на якой знаходзяцца мемарыяльныя дошкі ўраджэнцаў Кармяншчыны (Герояў Савецкага Саюза і Сацыялістычнай Працы).

На працягу 830 дзён і начэй у перыяд з 15 жніўня 1941 года па 25 лістапада 1943 года Кармянскі раён знаходзіўся пад акупацыяй нямецка-фашысцкіх захопнікаў. За гэты час гітлераўцамі раён быў разбураны і разрабаваны. Яны цалкам знішчылі машынна-трактарныя станцыі, саўгас, 105 калгасаў, ільнозавод, спіртзавод, малаказавод, вывезлі сельскагаспадарчую тэхніку і інвентар, ліквідавалі грамадскае пагалоўе жывёлы. Былі разрабаваны 70 школ, усе бібліятэкі, раённая і ўчастковыя бальніцы, фельчарска-акушэрскія пункты. Фашысты знішчылі 1369 дамоў калгаснікаў, рабочых і служачых.

14 жніўня 1941 года на Кармяншчыне быў утвораны першы партызанскі атрад. Усяго за перыяд акупацыі на тэрыторыі раёна дзейнічала 20 партызанскіх фарміраванняў. За час Вялікай Айчыннай вайны заклікана ў дзеючыя арміі больш за 10 тысяч жыхароў Кармянскага раёна, загінула на франтах вайны больш за 6 тысяч чалавек. Фашысты расстралялі, павесілі і па-зверску замучылі 1173 мірных жыхароў раёна, 1493 чалавек былі вывезены ў Германію. У баях за вызваленне раёна аддалі сваё жыццё 1119 салдат, сяржантаў і афіцэраў Чырвонай Арміі. Не менш трагічнымі з'яўляюцца звесткі і пра нашых землякоў, якія не вярнуліся з фронту Вялікай Айчыннай вайны. Больш чым шэсць тысяч воінаў і партызан загінулі смерцю адважных у барацьбе з ворагам. Амаль кожная сям'я не дачакалася бацькоў або сыноў, дачок ці маці, братоў ці сясцёр. Насельніцтва раёна зменшылася ў параўнанні з даваенным часам амаль на чвэрць.

25 лістапада 1943 года Кармянскі раён быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Фота 56. Воінскае пахаванне на плошчы Свабоды ў г.п. Карма, у цэнтры сквера.

Культурная спадчына Кармянскага раёна

1

Музей Панцеляймона Лепяшынскага

У аграгарадку Ліцвінавічы на вуліцы Сялянская, д. 9а 12 сакавіка 1968 года пачаў працу мемарыяльны музей П. М. Лепяшынскага (філіял абласнога краязнаўчага музея), яго экспазіцыя створана на базе экспанатаў з маскоўскай кватэры П. М. Лепяшынскага.

У двухпавярховым будынку шэсць выставачных залаў, у тым ліку краязнаўчы і этнаграфічны. Большая частка экспазіцыйных памяшканняў прысвечаная, вядома ж, Панцеляймону Лепяшынскаму. Стваральнікі выставы перш за ўсё хацелі паказаць, якім чалавекам быў бачны грамадскі і палітычны дзеяч. Тут можна ўбачыць цэлую калекцыю яго асабістых рэчаў, прывезеных з маскоўскай кватэры: вопратку, любімае крэсла, рэдкія кнігі, датаваныя XVIII стагоддзем,

мікраскоп яго жонкі Вольгі Барысаўны і нават шахматы, падараныя самім Леніным. Акрамя пастаянных экспазіцый, музей арганізуе выязныя выставы, прысвечаныя дзяржаўным святам і юбілейным датам, актыўна супрацоўнічае з іншымі музеямі, напрыклад, з Чачэрскім гісторыка-этнаграфічным. У рамках праекта “Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь”, што фінансуецца Еўрапейскім Саюзам і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН (ПРААН), на базе музея рэалізуецца ініцыятыва “Музей-цэнтр мясцовага развіцця”. Дзякуючы гэтаму праекту тут з’явіўся дзіцячы гульнявы пакой, канферэнц-зала і рамесная майстэрня, дзе дзеці вучацца працаваць на ткацкім станку і выпальваць розныя малюнкi на фанеры. Дарэчы, канферэнц-зала абсталявана інтэрактыўнай панэллю. Кажуць, такая ёсць толькі ў Луўры, Санкт-Пецярбургу і ў аграгарадку Літвінавічы.

П. М. Лепашыньскі вядомы партыйны дзеяч, рэвалюцыянер, педагог-рэформатар і пісьменнік-публіцыст. Улетку 1918 года ён заснаваў тут школу-камуну, для якой мясцовыя ўлады выдзелілі памяшканне, а абсталяванне дастаўлена з Масквы. Навучанне спалучалася з працай. Значнае месца ў дзейнасці школы займала эстэтычнае выхаванне. У канцы 1919 года школа была пераведзена ў Маскву.

Фота 6. Музей Панцеляймона Лепашыньскага

Фота 7. Бюст Панцеляймона Мікалаевіча Лепяшынскага створаны ў 1970-х гадах Гомельскім скульптарам С. Адашкевічам.

Музей лёну

Музей лёну, размешчаны ў школе вёскі Стукачоў па адрасу вул. Савецкая 3. У музеі вы зможце пазнаёміцца з усімі этапамі вытворчасці льнянога палатна: ад пасадкі насення да гатовага вырабу з тканіны. Таксама тут вы ўбачыце прылады працы нашых продкаў, прызначаныя для апрацоўкі лёну. Акрамя таго ў музеі прадстаўлены льняныя абрусы, ручнікі, вырабы дэкаратыўна-прыкладной творчасці з лёну.

Фота 8. Стукачоўскі дзіцячы сад-сярэдня школа

Фота 9. Экспанаты музея лёну

3

Фестываль “Льняная карусель”

Фестываль “Льняная карусель”, штогод адбываецца ў гарадскім пасёлку Карма. Канцэртныя нумары, выставы-продажы вырабаў дэкаратыўна-прыкладной творчасці майстроў-умельцаў з розных куткоў нашай краіны, імправізавання падворкі з разнастайнымі пачастункамі, работа інтэрактыўных і забаўляльных пляцовак для дзяцей і дарослых. Ubачыць гэта і многае іншае можна на раённым фестывалі.

Фота 10. Фестываль “Льняная карусель”

4

Храм Свяціцеля Мікалая Цудатворца ў Карме

Храм Свяціцеля Мікалая Цудатворца ў г.п. Карма быў адноўлены адносна нядаўна. Яго папярэднік, пабудаваны ў 1831 годзе, у савецкія часы быў зачынены. Будынак выкарыстоўваўся як дом культуры, а потым-як пякарня. З часам ён і зусім ператварыўся ў руіны. У 1991 годзе праваслаўны прыход у Карме быў адноўлены.

Пакуль узводзіўся новы храм, для правядзення набажэнстваў выкарыстоўваўся малітоўны дом. Адроджаная Мікольская царква ставіцца да рэтраспектыўна-рускага стылю. На фоне лаканічнага вонкавага аздаблення прыцягвае да сябе ўвагу вялікі купал над асноўным аб'ёмам, увянчаны цыбульнай глаўкай.

Фота 11. Храм Свяціцеля Мікалая Цудатворца

5

Музей «Хата з матчынай душой»

Краязнаўчы музей знаходзіцца ў дзяржаўнай установе адукацыі “Дубавіцкі дзіцячы сад – базавая школа Кармянскага раёна” па адрасу вул.Школьная, д.1.

Назва музейнага пакоя гаворыць сама за сябе, усе экспанаты сабраны работнікамі, навучэнцамі і жыхарамі населенага пункта. У экспазіцыях адлюстраваны куткі сельскага дома, якія непасрэдна стварыла жанчына-маці. Створаны таксама пакой-музей савецкага дзяцінства, дзе сабраны экспанаты савецкіх часоў.

Фота 12. Музей «Хата з матчынай душой»

Прыродныя адметнасці Кармянскага раёна

1

Рака Сож

Рака Сож – адна з самых прыгожых рэ Беларусі. Яе працягласць складае 648 км, з якіх 155 км працякае па тэрыторыі Расіі. Яна з'яўляецца другім па велічыні прытокам Дняпра пасля р.Прыпяць. Шырыня яе рэчышча ў ніжнім цячэнні складае 230 м.

Рака Сож бярэ пачатак на тэрыторыі Расіі, на Смаленска-Маскоўскім узвышшы, а затым працякае па тэрыторыі дзвюх Беларускіх абласцей – Магілёўскай і Гомельскай.

Узровень вады ў рацэ Сож дасягае 6 метраў пры хуткасці плыні, якая часам перавышае 1,5 м/с.

На большай частцы рэльеф басейна прадстаўлены невялікімі ўзгоркамі, вышыня якіх не перавышае 20 м. Асобныя ўчасткі падзелены глыбокімі ярамі і балкамі.

Рэчышча даволі звільстае, што асабліва прыкметна каля Слаўгарада.

Пад'ём узроўню вады працягваецца паўмесяца ў верхнім цячэнні і каля месяца ў ніжнім.

Нярэдка ў канцы вясны або пачатку лета ўзровень вады можа павысіцца яшчэ на некалькі метраў у выніку зацяжных ліўняў і паводак, працягласць якіх часам перавышае адзін месяц.

На Сажы ў Беларусі стаяць такія гарады, як Крычаў, Чэрыкаў, Слаўгарад, Чачэрск, Ветка, Гомель, а таксама пасёлак Лоеў.

У Сажы водзяцца шчупак, акунь, плотка, лешч, лінь, карась залаты, верхаводка, мінога ўкраінская, гусцяра, галавень, судак.

Фота 13. Рака Сож у раёне прыстані Кармянскага раёна

Біялагічны заказнік мясцовага значэння “Струменскі”

2

Гісторыя прыродаахоўнай тэрыторыі бярэ свой пачатак у 1978 годзе, калі ў Кармянскім раёне абвясцілі аб стварэнні батанічнага заказніка рэспубліканскага значэння для аховы дзікарослых лекавых раслін. У першую чаргу гэта тычылася такіх раслін як чабор, кмен пяшчаны, брусніца, ландыш майскі і іншыя. У заказніку забаранялася праводзіць меліярацыйныя работы, здабычу торфу, а таксама збор ягад з дапамогай механічных сродкаў (грабянец і іншыя). Плошча заказніка складала больш за 12 000 га. у 2007 годзе батанічны заказнік быў скасаваны.

Цяперашні біялагічны заказнік Струменскі быў створаны ў 2012 годзе на базе батанічнага для захавання ўнікальнага прыроднага комплексу даліны ракі Сож, дзе живуць і растуць рэдкія віды жывёл і раслін. Плошча заказніка 8 683 га.

Большую частку заказніка займаюць лясныя масівы. Сярод іх пераважаюць хвойнікі (імшыстыя, чарнічныя, верасовыя), Бярэзнікі, ельнікі.

Фота 14. На тэрыторыі Струменскага заказніка

Там заўжды крынічка бруіцца.....

Крыніца в. Багданавічы

Крыніца знаходзіцца на паўднева-усходняй ускраіне вёскі, на працягу вул. Рэспубліканскай, пад дамбай вадасховішча.

Крыніца шануецца з даўніх часоў. У эпоху Савецкай улады знішчалі крыжы, але іх аднаўлялі зноў. Старажылы распаўядаюць, што крыж хавалі ў самым калодзежы, а на святы падымалі і чысцілі калодзеж.

Крыніца асвечана. Побач устаноўлены паклонныя крыжы з абразамі. Абвешаны ручнікамі. Сама крыніца ўяўляе сабой калодзеж з жалезабетонных кольцаў. Над ім узведзена сховішча-альтанка.

Фота 15. Крыніца в.Багданавічы

4

Крыніца паміж вёскамі Кароцькі і Навасёлкі

З даўніх часоў жыхары часткі Кармянскага раёна шанавалі Святую крынічку, размешчаную паміж вёскамі Кароцькі і Навасёлкі. Да яе хадзілі па ваду, асабліва шмат народа збіралася тут на свята Праабражэння Гасподняга. На жаль, з часам паток паломнікаў прыкметна вычарпаўся, хадзілі толькі жыхары навакольных вёсак, якія ведалі пра крынічку ад сваіх бабуль і дзядуляў. Схаваную ад старонніх вачэй у глыбокім лясным яры, яе прывялі ў парадак маладыя валанцёры па просьбе старэйшага пакалення. Ачысцілі, падсыпалі грунт, выклалі камянямі, зрабілі спуск і масткі, паставілі парэнчы і лаўкі. Крынічная вада вельмі халодная і выходзіць на паверхню з напорам больш за 15 літраў у хвіліну.

Фота 16. Крыніца паміж вёскамі Кароцькі і Навасёлкі

5

Куток беларускага лесу

На тэрыторыі дзяржаўнай установы адукацыі “Хізаўская сярэдняя школа” па адрасу аграгарадок Хізаў, вуліца Піянерская, д.1 закладзены школьны парк-куток беларускага лесу. Не адно пакаленне хізаўскіх школьнікаў клапатліва даглядала гэты парк. Многія дрэвы на тэрыторыі ўжо дасягнулі шаноўнага ўзросту, некаторыя ўжо загінулі. Штогод навучэнцы школы высаджваюць на прышкольнай тэрыторыі новыя віды раслін, працягваючы слаўную традыцыю некалі вядомых нават у Маскве Хізаўскіх юнатаў. У 2005 годзе на тэрыторыі школы быў закладзены сад, у 2018 годзе - закладзены пладова-ягадны гадавальнік. У 2020 годзе школе прысвоены статус зялёнай школы.

Дэндралагічны аддзел знаёміць школьнікаў з асноўнымі пародамі хвойных і лісцяных парод драўняных і хмызняковых раслін Гомельскай вобласці, з агратэхнікай іх вырошчвання, з выкарыстаннем дрэў і кустоў для азелянення тэрыторый.

На прышкольнай тэрыторыі расце 121 дрэва і 158 кустоў.

Маюцца рэдкія пароды дрэў: лістоўніца, амурскае коркавае дрэва, блакітная елка і іншыя.

Фота 17. Куток беларускага лесу

КЫНІЦЫ ІНФАРМАЦЫІ

1. Волчык, А.А. Водныя рэсурсы Гомельскай вобласці. /А.А.Волчык, М.Ю. Калінін- Мінск: Нар.асвета,2005, - 248 с.

2. Гарады і вёскі Беларусі: Энцыклапедыя ў 15 тамах. Т. 1, кн. 1. Гомельская вобласць / С. В. Марцэлеў; Рэдкалегія: Г. П. Пашкоў (галоўны рэдактар) і інш. — Мн.: БелЭн, 2004. — 632 с.

3. Лемцюгова, В.П. Тапонімы распаўядаюць: навукова-папулярныя эцюды/ В.П.Лемцюгова.-Мінск: Літэратура и Искусство, 2008.-416.

4.Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Кармянскага раёна. - Мінск: “Беларусь”, 2003.- 462 с.

5. Тапанімічны слоўнік Кармянскага раёна. - Карма: “Полікалор”, 2015.- 127с.

6. Энцыклапедыя прыроды Беларусі. Т.2, Мн., 1983.-506с.

7. Юрэвіч, У. Слова жывое, роднае, гаваркое. /У.Юрэвіч. –Мінск: Маст.літ., 1998.-282с.

<https://tutejszy.ru/gomelskaya/kormyanskij/korma/254-istoriya-kormy>

<https://korma-roo.by/ru/2-articles/240-tapanimichny-slo-nik-karmyanskaga-rajona>

<https://izi.travel/ru/dc59-korma/ru#ab431f5e-2f50-44ca-862f-9f9f186c1854>

<https://planetabelarus.by/map/belarus/gomelskaya-oblast/kormyanskiy-rayon/>

https://www.korma.gov.by/ru/kniga_pamati/

<http://www.kormanews.by/2017/10/v-korme-otkryli-pamyatnyj-znak-zhertvam-fashistkogo-genocida-obnovlyaetsya/>